

نقش سرمایه اجتماعی بر توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری

مهدی چرمچیان لنگرودی^{*۱}

چکیده

این تحقیق با هدف نقش سرمایه اجتماعی بر توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری انجام شد. روش‌شناسی پژوهش، ترکیبی از روش‌های کمی و توصیفی-استنباطی بود. نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای در این مطالعه به کار برده شد و ۱۲۸ نفر از زنان مرکبات کار انتخاب شدند. برای تجزیه تحلیل داده‌ها از SPSS 16 استفاده شد. آلفا کرونباخ سوالات پرسشنامه ۰/۸۷ بدست آمد. میانگین سن و سابقه کار باغداری زنان مرکبات کار مورد مطالعه به ترتیب ۴۹/۸۸ و ۲۵/۶۶ سال بود. میانگین میزان سرمایه اجتماعی و توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری در حد زیاد می‌باشد. رگرسیون بیانگر آن بود که ۹/۸ درصد از واریانس توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری بوسیله‌ی سرمایه اجتماعی تبیین می‌شود. برای تقویت توانمندسازی زنان مرکبات کار توصیه می‌گردد به متغیرهای سرمایه اجتماعی مانند استفاده زنان مرکبات کار از وسایل ارتباط جمعی، استفاده مرکبات کاران از توصیه‌های مرکبات کاران دیگر، کمک گرفتن زنان مرکبات کاران از یکدیگر در امور شخصی و خانوادگی، استفاده از دهیار و اعضای شورای روستا برای کمک به زنان مرکبات کار و بالا بردن اطلاعات زن مرکبات کار از ماشین‌آلات مدرن باغی توجه گردد.

واژه‌های کلیدی: توانمندسازی، زنان مرکبات کار، سرمایه اجتماعی، ساری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ - استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

^{*} - نویسنده مسوول مقاله: Mcharmchian2004@yahoo.com

مقدمه

انسان به طور ذاتی در تعامل و تقابل با دیگران، نیازهای خود را برطرف ساخته و گذران امور می‌کند. اثرات این کنش‌ها و نقش آنها تا حدی است که حذف آن، زندگی را غیرممکن می‌سازد. در این راستا مفهوم سرمایه اجتماعی دربرگیرنده مفاهیمی چون اعتماد، همکاری، مشارکت، برقراری عدالت، مسوولیت‌پذیری و پاسخگویی، تعهد و تشریک مساعی میان اعضای گروه و جامعه است (Nikumaram and Esfahani, 2009). در گذشته تاکید اصلی بر سرمایه‌های مادی و فیزیکی بود اما؛ امروزه در کنار سرمایه‌های انسانی، مالی و اقتصادی، سرمایه دیگری به نام سرمایه اجتماعی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. این مفهوم به پیوندها و ارتباطات میان اعضای یک شبکه به عنوان یک منبع با ارزش اشاره دارد؛ زیرا این ارتباطات با خلق هنجارها و اعتماد متقابل، موجب تحقق اهداف می‌شوند. به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی در پرتو ارتباطات متقابل، باعث نزدیکی انسان‌ها به یکدیگر شده و همکاری را تسهیل می‌نماید (Salehi Amiri, 2009). سرمایه اجتماعی نسبت به دیگر شکل‌های سرمایه ناملموس بوده و در روابط غیررسمی میان افراد و اعضا مستتر است (Sadigh Banay, 2008). در صورتی که بتوان سرمایه اجتماعی را تقویت کرد توانمندسازی نیز بهبود می‌یابد (Keshavarzi et al., 2011). تاثیر سرمایه اجتماعی بر توانمندسازی با اعتمادافزایی و مشارکت بوسیله اعضای گروه افزایش می‌یابد (Nega et al, 2009). ارتباط بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی اولین بار به‌وسیله‌ی بانک جهانی به طور مشخص بیان گردید. در گزارش بانک جهانی، سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از ستون‌های فرایند توانمندسازی معرفی شد (World Bank, 2001).

مفهوم سرمایه اجتماعی، به عنوان منبعی که ممکن است افراد، گروه‌ها و جوامع برای رسیدن به نتایج مطلوب آن را به کار می‌گیرند، قلمداد می‌شود. بنابراین سرمایه اجتماعی، میراث روابط اجتماعی‌اند و کنش جمعی را تسهیل می‌کنند (Ghaiumi et al., 2014). توانمندسازی از جایی آغاز می‌شود که بی‌قدرت‌ترین افراد (افراد فقیر و حاشیه ای مثل زنان) جای دارند و باعث می‌شود مردم از بیرون فرایند توسعه به درون آن آورده شوند (Cheston and Khun, 2002). توانمندسازی زنان به این معنا است که آنها بر شرم بی‌مورد خود فائق آیند، کردار و گفتارشان پر از اعتماد به نفس و اطمینان خاطر باشد، قادر به ارزیابی صحیح و شناخت واقعی خویشتن باشند، به استعدادها و محدودیت‌های درونی خویش آگاه باشند، قدرت رویارویی با دشواری‌ها را داشته باشند، از توانایی و قابلیت نیل به هدف‌های خویش برخوردار باشند و بتوانند با افزایش توانمندی خویش به هدف‌های مورد نظر برسند (Ketabi, 2003). توانمندسازی به گسترش توانایی مردم برای انتخاب-های اصلی در زندگی اشاره دارد. دو عنصر در توانمندسازی شامل تمرکز برنوع روش توانمندسازی و تعامل انسان‌ها در انتخاب‌های زندگی وجود دارد. از جنبه دوم سرمایه اجتماعی، توانمندسازی افراد

روستایی را از سه طریق افزایش درآمد از طریق فعالیت‌های اعضا در گروه‌های محلی، کنترل درآمد و گسترش فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌کند (Aazami et al., 2012).

توجه ویژه به مولفه‌های سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار می‌تواند نقش بارزی بر توانمندسازی آنها داشته باشد. مشخص نمودن میزان سرمایه اجتماعی و توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری و رابطه بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری خود یک نوآوری می‌باشد. همچنین نتایج پژوهش می‌تواند برای دستگاه‌های اجرایی مانند سازمان جهاد کشاورزی مورد استفاده قرار بگیرد. در ادامه برخی از پژوهش‌های انجام شده در زمینه سرمایه اجتماعی و توانمندسازی مطرح می‌گردد.

"رستمی" و همکاران (Rostami et al., 2014)، در پژوهشی با عنوان "وضعیت سرمایه اجتماعی در بین زنان سرپرست خانوار" به این نتیجه رسیدند که مولفه‌های سرمایه اجتماعی زنان روستایی سرپرست خانوار شامل انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، امنیت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، ارزش‌های اجتماعی فرهنگی و ارتباطات اجتماعی است. سطح انسجام و مشارکت اجتماعی در بین زنان روستایی سرپرست خانوار در حد مطلوبی بود و این دو مولفه را برای توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی مهم می‌دانند.

"کازمی" و همکاران (Kazemi et al., 2013) در پژوهشی با عنوان "تبیین وضعیت سرمایه اجتماعی در تعاونی‌های دامداری شرق استان خوزستان" مولفه‌های سرمایه اجتماعی را انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، رضایت از زندگی و اثربخشی و تبادل اطلاعات با خارج از نظام اجتماعی مطرح کرده‌اند.

"علی‌بیگی" و "جعفری‌نیا" (Ali Beigi & Jafarina, 2012)، پژوهشی تحت عنوان "تاثیر تعاونی‌های تولیدی بر میزان سرمایه اجتماعی: مطالعه تعاونی‌های بخش طیور شهرستان کرمانشاه" را ارائه نمودند. یافته‌های این پژوهش حاکی از وجود اختلاف معنی‌دار بین بخش تعاونی و خصوصی از لحاظ سرمایه اجتماعی درون‌گروهی بود. پنج عامل اعتماد به غریبه‌ها، اعتماد بین شخصی، مبادله اطلاعات با داخل نظام اجتماعی، تعاون اجتماعی و شبکه روابط غیر رسمی به ترتیب به عنوان مهم‌ترین فاکتورهای سرمایه اجتماعی متمایز کننده دو گروه تعاونی و خصوصی شناسایی شدند. به طوری که اعضای تعاونی‌های تولیدی نسبت به تولیدکنندگان بخش خصوصی از نظر دارا بودن این مولفه‌ها در سطح بالاتری قرار داشتند. نتایج تحقیق نشان داد که تشکیل تعاونی باعث تقویت سرمایه اجتماعی افراد می‌شود.

"موحد محمدی" و همکاران (Movaahed Mohammadi et al., 2012)، پژوهشی تحت عنوان "تحلیل میزان اثرگذاری مولفه‌های سرمایه اجتماعی بر کارآفرینی سازمانی کارکنان سازمان جهاد کشاورزی شهرستان دره شهر" را ارائه نمودند. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که رابطه مثبت و

معناداری بین مولفه‌های سرمایه اجتماعی و کارآفرینی سازمانی وجود دارد. همچنین، نتایج حاصل از رگرسیون چندگانه حاکی از آن است که حدود ۵۰ درصد از واریانس متغیر وابسته کارآفرینی سازمانی توسط سه مولفه «هویت جمعی»، «شبکه‌ها و هنجارهای مشترک» و «انسجام و همبستگی جمعی» تبیین می‌گردد.

"میرک‌زاده" و همکاران (Mirakzade et al., 2012)، پژوهشی تحت عنوان "نقش سرمایه اجتماعی در یادگیری سازمانی کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان کردستان" را ارائه نمودند. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین تمام مولفه‌های سرمایه اجتماعی با یادگیری سازمانی وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل مسیر حاکی از آن بود که مولفه‌های سرمایه اجتماعی به ترتیب اهمیت اثرگذاری بر یادگیری سازمانی شامل هویت جمعی، انسجام و همبستگی جمعی، تعاون و همکاری متقابل، اعتماد، شبکه‌ها و هنجارهای مشترک، همیاری و مشارکت داوطلبانه بود. همچنین در این تحلیل مولفه همدلی، درک و احترام متقابل هیچ تاثیری بر یادگیری سازمانی نداشت. در مجموع مولفه‌های سرمایه اجتماعی ۶۲/۵ درصد از تغییرات یادگیری سازمانی کارکنان سازمان جهاد کشاورزی را تبیین نمودند.

"ویسی" و "صدیقی" (Veisi & Seddighi, 2012)، پژوهشی تحت عنوان "تأثیر مولفه‌های سرمایه اجتماعی بر رفتار کارآفرینی توت فرنگی کاران استان کردستان، شهرستان سروآباد" را ارائه نمودند. نتایج آزمون همبستگی نشان داد که همبستگی مثبت و معنی داری بین مولفه‌های سرمایه اجتماعی (بها دادن به زندگی، احساس امنیت و اعتماد، مشارکت در اجتماعات محلی، پیوندهای کاری و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها) و رفتار کارآفرینی وجود داشت. نتایج رگرسیون خطی نشان داد که مولفه‌های بها دادن به زندگی، احساس امنیت و اعتماد و مشارکت در اجتماعات محلی در مجموع توانستند ۴۰ درصد از تغییرات رفتار کارآفرینی را تبیین نمایند.

"کشاورزی" و همکاران (Keshavarzi et al., 2011) در تحقیقی با عنوان "بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی روان شناختی کارکنان (مطالعه موردی: استانداری قم)" سرمایه اجتماعی را داری سه بعد ساختاری، ارتباطی و شناختی و توانمندسازی روانشناختی را دارای مولفه‌های احساس شایستگی، معنی داری، خودمختاری، موثر بودن و اعتماد می‌دانند. نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی روانشناختی کارکنان رابطه وجود دارد.

"ترابی" و همکاران (Turabi et al., 2011)، به بررسی میزان تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های دام و طیور در شهرستان مشهد پرداختند. اهداف اصلی این تحقیق بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی چون آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های دام و طیور است. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد متغیرهای

مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سطح تحصیلات و سن پاسخ‌گویان بر میزان عملکرد شرکت‌های تعاونی اثرگذار هستند. از این میان، متغیرهای مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی بیشترین تأثیر را در عملکرد شرکت‌های تعاونی داشته‌اند.

"صالحی امیری" (Salehi Amiri, 2009)، در تحقیق خود با عنوان "درآمدی بر مفهوم سرمایه اجتماعی" عناصر کلیدی تشکیل‌دهنده سرمایه اجتماعی را اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، تعهد و مسوولیت اجتماعی می‌داند.

"نیکومرام" و "اصفهانی" (Nikumaram and Esfahani, 2009) در مقاله خود با عنوان "سرمایه اجتماعی و بازتولید آن در قلمرو مدیریت انسانی" مولفه‌های کلیدی و شاخص‌های سرمایه اجتماعی را اعتماد و همکاری متقابل، مشارکت، برقراری عدالت، مسوولیت‌پذیری، تعهد و پاسخگویی، ارزش‌مداری و کارآمدی و صداقت معرفی می‌کنند.

"شاهنده" و همکاران (Shahandeh et al., 2005)، در پژوهشی با عنوان "تشکیل گروه‌های خودیار زنان سرپرست خانوار منطقه ۱۷ شهرداری تهران" به این نتیجه دست یافتند که مشارکت دادن زنان سرپرست خانوار در تحلیل مساله و یافتن راه حل مداخله‌ای برای رویارویی با این معضل اجتماعی، منجر به توانمند شدن این زنان می‌گردد.

Ghashghaeizadeh et al., (2014) در پژوهشی با عنوان "رابطه بین سرمایه اجتماعی و یادگیری سازمانی با توانمندسازی روانشناختی در کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوزستان" به این نتیجه رسید که بین سرمایه اجتماعی و ابعادش با توانمندسازی روانشناختی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. نتایج رگرسیون نشان داد که بهترین پیش‌بینی‌کننده توانمندسازی روانشناختی، سرمایه اجتماعی بود.

(Piltan & Boromand 2014)، در پژوهش خود با عنوان "نقش سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی" معتقدند که سرمایه اجتماعی امروزه نقشی بسیار مهم‌تر از سرمایه فیزیکی و انسانی در جوامع ایفا می‌کند و شبکه‌های روابط جمعی و گروهی و انسجام بخش میان انسانها و جوامع می‌باشد. آنها معتقدند اکثریت نظریه‌پردازان در حوزه سرمایه اجتماعی در مورد شاخصه‌های اعتماد، احساس دل‌بستگی، احساس هویت، افزایش توانایی‌های افراد برای کنش، ارتباطات آزاد و مشارکت، تعهدات و انتظارات، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی موثر، ظرفیت بالقوه اطلاعات پیوندهای اجتماعی و توسعه شبکه‌های اجتماعی اتفاق نظر دارند.

(Fewer 2013)، در پژوهش خود با عنوان "راهبردهای توانمندسازی اقتصادی برای دختران جوان" یکی از عامل‌های کلیدی در توانمندسازی اقتصادی دختران جوان را سرمایه اجتماعی معرفی می‌کنند. پژوهشگر، سرمایه اجتماعی را شامل شبکه‌های اجتماعی، دوستان، مربیان و اعضای خانواده می‌داند.

(Aazami et al., 2012)، در پژوهشی با عنوان "تحلیل مسیر اجزای سرمایه اجتماعی در توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی در ایران" به این نتیجه رسیدند که رابطه مثبت معنی داری بین اجزای سرمایه اجتماعی و توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی وجود دارد و ۴۲ درصد از واریانس توانمندسازی به وسیله‌ی اجزای سرمایه اجتماعی تبیین می‌شود.

(Mitra & Kundu 2012) در پژوهشی با عنوان "برآورد توانمندسازی از طریق سرمایه اجتماعی" به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی نقش مهمی در توانمندسازی زنان روستایی ایفا می‌کند.

(Sadati et al., 2012)، در پژوهش خود با عنوان "سرمایه اجتماعی در بین کشاورزان ایران" مولفه‌های سرمایه اجتماعی مانند مبادله اطلاعات بین کشاورزان، احساس امنیت در محیط روستا، ارزش فعالیت در سازمان‌های داوطلبانه روستا، ارزش کمک کردن به کشاورزان دیگر، اعتماد در عضویت‌های گروهی و مشارکت در برنامه‌های روستایی، رتبه‌های اول تا ششم را بدست آوردند. همچنین نتایج مطالعه نشان داد که سرمایه اجتماعی اکثریت کشاورزان پایین است.

(Nega et al., 2009) در پژوهشی با عنوان "جنسیت، سرمایه اجتماعی و توانمندسازی در شمال اتیوپی" معتقدند که نهادها، شبکه‌ها و هنجارهایی که سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند به طور مستقیم و غیر مستقیم بر توانمندسازی تاثیر دارند.

(Widiarta et al., 2009)، در پژوهشی با عنوان "توانمندسازی دهقانان از طریق تقویت سرمایه اجتماعی: راهی به سوی توسعه کشاورزی ارگانیک پایدار" به این نتیجه رسیدند که توانمندسازی کشاورزان از طریق تقویت سرمایه اجتماعی (شامل اعتماد، شبکه‌سازی و هنجارها) بهترین راه برای توسعه کشاورزی ارگانیک پایدار است.

(Akpabio, 2008)، در پژوهش خود با عنوان "پیش‌بینی‌کننده‌های معنی‌دار سرمایه اجتماعی در سازمان‌های کشاورزان در آکوا نیجریه" شاخص‌های سرمایه اجتماعی را مدت زمان عضو بودن در سازمان کشاورزی، حضور در جلسات، کمک ابزاری و مالی، استخدام عضو جدید، مشارکت در طرح‌های سازمان کشاورزی، عضویت در کمیته و موقعیت رسمی در سازمان کشاورزان می‌داند.

(Sano, 2008)، نقش سرمایه اجتماعی را در مدیریت تولیدی (تعاونی‌های تولید، سازمان‌های غیردولتی و گروه‌های ماهیگیران و روستاییان ساحلی) در مناطق ساحلی فیجی مورد بررسی قرار داد. در این تحقیق متغیرهای سرمایه اجتماعی افراد، شامل هنجارها و انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، اتحاد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و مشارکت اجتماعی بر عملکرد مدیریت گروه‌های اقتصادی اثرگذار بوده‌اند. در میان متغیرهای فوق، فقدان مشارکت اجتماعی در افراد و یا اعضای گروه‌های اقتصادی بیشترین اثر را بر مدیریت اقتصادی در مناطق ساحلی گذاشته است. ارتقای ابعاد سرمایه اجتماعی بر روی بهبود درآمدهای مردم محلی و به کارگیری فناوری‌های مناسب در منطقه حائز اهمیت است.

(Samad, 2007)، در پژوهش خود با عنوان "ویژگی‌های ساختار اجتماعی و توانمندسازی روانشناختی" معتقد است که مفهوم توانمندسازی با زمینه‌های اجتماعی مرتبط است. (Grootaert et al., 2004)، پژوهشی را به منظور ارائه ابزار پرسشنامه منسجم برای سنجش سرمایه اجتماعی (SC-IQ) به سفارش بانک جهانی در کشورهای در حال توسعه انجام دادند. در این پژوهش سرمایه اجتماعی در ۶ بعد در نظر گرفته شد: گروه‌ها و شبکه‌ها، اعتماد و اتحاد، کنش جمعی و همکاری، اطلاعات و ارتباطات، انسجام اجتماعی و حمایت اجتماعی و کنش سیاسی. از دیدگاه (Spreitzer, 1995)، عوامل اصلی موثر بر توانمندسازی عبارتست از: ۱- عوامل فردی مانند تحصیلات، سابقه کار، جنسیت، نژاد، عزت نفس و ... ۲- عوامل گروهی شامل اثربخشی گروهی، اهمیت گروه، اعتماد درون گروهی و ... ۳- عوامل سازمانی و اجتماعی: ابهام در نقش، دسترسی به منابع، حیطه کنترل، دسترسی به اطلاعات، حمایت اجتماعی و سیاسی، جو مشارکتی واحد کار و ... نظریه‌های مرتبط با پژوهش شامل موارد زیر می‌باشد:

نظریه‌های تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی^۱: بیان می‌کنند که هنجارهای فرهنگی موجود که فرد آنها در فرایند جامعه پذیری یاد می‌گیرد، سیاست را امری مردانه تلقی می‌کنند و در مقابل انتظارات مربوط به تعهد زنان را تنها به خانه، خانواده و خدمات جامعه ابلاغ و تقویت می‌نمایند (Movahed, 2003).

نظریات مبتنی بر تفاوت‌های زیست‌شناختی^۲: این نظریات تاثیر عوامل وراثتی، ژنتیکی و هورمونی در ادراک متفاوت زنان و مردان نسبت به ابعاد گوناگون زندگی را مورد توجه قرار می‌دهند. بر همین اساس، چون سیاست فعالیتی مرتبط با قدرت و برقراری قدرت در زندگی اجتماعی می‌باشد، در نتیجه با ویژگی‌های زیست‌شناختی زنانه مناسبت ندارد و همین ویژگی‌ها زنان را به حوزه خصوصی زندگی سوق می‌دهد (Movahed, 2003).

فمینیسم و زنان^۳: در سال‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ نظریه‌های جامعه‌شناسی به عنوان نظریه‌های مرد محور که از مناسبات جنسیتی غافل شده‌اند نقد شدند و فمینیست‌ها با این داعیه که بهترین راه برای تصحیح این روند به حساب آوردن تجربیات روزانه زنان و نظریه پردازی غیررسمی است، تحقیقات خود را رقم زدند. در نظریه پردازی فمینیستی زندگی زنان مرکزیت می‌یابد و هدف تئوری فمینیستی به لحاظ نظری، فهم عدم تساوی جنسیتی، نقش‌های اجتماعی زنان و تجربیات آنها در حوزه‌های مختلف اجتماعی است و به لحاظ عملی، هدف ارتقا حقوق زنان است (Sadeghi Fasae, 2010).

¹ - Social and cultural theory

² - Biology differences theory

³ - Feminism and women

نظریه توانمندسازی^۱: نظریه توانمندسازی بر این نکته تاکید دارد که زنان نه تنها باید نابرابری-های موجود، بلکه ساختارهای مولد نابرابری را در سطوح مختلف و همزمان زیر سوال برده و با آن مبارزه کنند. نظریه توانمندسازی بیشتر لحاظ کردن توان زنان را در جهت افزایش اتکاء به خود و قدرت درونی تعریف می کند و در پی توانمندسازی زنان از راه توزیع مجدد قدرت در داخل خانواده و در جامعه است (Rezaee, 2003).

معیارهای نظریه توانمندسازی^۲: طبق نظر تئوریسین‌های پیشگام نظریه توانمندسازی، این نظریه پنج مرحله از برابری بین مردان و زنان را در بر دارد و معیارهای آن عبارت از رفاه، دسترسی به منابع، آگاهی، مشارکت و کنترل می‌باشد (Shojaee, 2000).

سرمایه اجتماعی با اعتماد اجتماعی (Popzan, 2012; Rahmani and Amiri, 2008; Grootaert and et al., 2005)، انسجام اجتماعی (Azkia and Ghafari, 2002; Golshiri Isfahani et al., 2010; Kazemi et al., 2013; Grootaert et al., 2005)، تعاملات اجتماعی (Ghasemi et al., 2007) و آگاهی اجتماعی (Kazemi et al., 2013; Tajbakhsh et al., 2014) سنجیده می‌شود.

جهت تبیین توانمندسازی از شاخص‌های خودتعیینی^۳، شایستگی^۴، معنی‌داری^۵، تاثیر^۶ و اعتماد^۷ استفاده می‌گردد. خودتعیینی به معنی احساس آزادی افراد در مورد چگونگی انجام کارهای خود می‌باشد. شایستگی به آن معنا است که افراد اعتقاد دارند که مهارت و توانایی لازم برای انجام کارهای خود را دارند. همچنین معنی‌داری به معنای با ارزش بودن کاری که به‌وسیله‌ی افراد توانمند شده انجام می‌شود، تعریف شده و شاخص تاثیر به معنای آن است که به افراد اجازه داده شود تا اینکه تاثیر واقعی بر محیط اطراف خود داشته باشند و نیز به آنها در رابطه با اینکه تصمیماتشان لحاظ شود، اطمینان داده شود. در نهایت اعتماد به معنی آن است که افراد احساس کنند که با آنها منصفانه و یکسان برخورد خواهد شد.

(Rosenberg, 2006), (Bendar & Peterson, 2006), (Hancer & Georg, 2005), (Lee & Koh, 2001), (Denison, 1984), (Thomas & Velthous, 1990) & (Borghei et al, 2010), (1976).

¹ - Empowerment theory

² - Criteria of empowerment theory

³ - Self-determination

⁴ - Competence

⁵ - Meaning

⁶ - Impact

⁷ - Confidence

اهداف تحقیق

هدف اصلی این پژوهش بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری می‌باشد. هدف‌های اختصاصی که متضمن دستیابی به هدف کلی پژوهش هستند و مرحله به مرحله این امر را تحقق می‌بخشند عبارتند از:

۱. بررسی چارچوب نظری مرتبط با سرمایه اجتماعی و توانمندسازی
۲. بررسی میزان سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار شهرستان ساری
۳. بررسی میزان توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری
۴. بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری

فرضیه تحقیق

فرضیه مطرح شده که این پژوهش در پی پاسخگویی به آن بوده است به شرح زیر بود:
بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

روش‌شناسی تحقیق

روش‌شناسی پژوهش، ترکیبی از روش‌های کمی و توصیفی - استنباطی بود. از نظر ماهیت کمی، از نظر میزان و کنترل متغیرها از نوع غیرآزمایشی، به لحاظ هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی و به لحاظ گردآوری داده‌ها پیمایشی است. برآورد حجم نمونه در این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران انجام شد. حجم نمونه نهایی ۱۲۸ نفر بوده است. نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و با استفاده از فرمول اختصاص متناسب به تفکیک هر مرکز خدمات جهاد کشاورزی در این پژوهش به کار برده شد.

به منظور تعیین روایی پرسشنامه، چندین نسخه از پرسشنامه در بین افراد صاحب نظر و متخصص توزیع و پس از کسب نظرات آنها، اصلاحات لازم انجام گردید. علاوه بر اعتبار محتوا که به وسیله‌ی افراد صاحب نظر و متخصص سازمان جهاد کشاورزی استان مازندران انجام شد. برای تعیین پایایی ابزار تحقیق، اقدام به آزمون مقدماتی شد و آلفا کرونباخ سوال‌های پرسشنامه ۰/۸۷ بدست آمد. برای تجزیه تحلیل داده‌ها از SPSS 16 استفاده شد.

سوالات پرسشنامه شامل سوالاتی درباره سن زنان مرکبات کار، سابقه کار باغداری، درآمد سالانه حاصل از مرکبات کاری و تعداد اعضای خانواده زنان مرکبات کار شهرستان ساری، سطح زیر کشت، میزان تولید مرکبات در سال، سطح تحصیلات زنان مرکبات کار، مولفه‌های سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار شهرستان ساری (در قالب طیف لیکرت) و شاخص‌های توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری (در قالب طیف لیکرت) بود. طیف لیکرت با دامنه ۰ تا ۵ (هیچ (۰)، خیلی کم (۱)،

کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)) بود. متغیر مستقل سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار شهرستان ساری و متغیر وابسته شاخص های توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری بود.

یافته های تحقیق

یافته های توصیفی

همانطور که جدول ۱ نشان می دهد میانگین سن زنان مرکبات کار مورد مطالعه ۴۹/۸۸ سال بوده است. میانگین سابقه کار باغداری زنان مرکبات کار ۲۵/۶۶ سال بود. میانگین درآمد سالانه حاصل از مرکبات ۸۴۰۵۰۸۴ تومان و میانگین تعداد اعضای خانواده ۴ نفر بود.

جدول ۱- توزیع فراوانی سن زنان مرکبات کار، سابقه کار باغداری، درآمد سالانه حاصل از

مرکبات کاری و تعداد اعضای خانواده زنان مرکبات کار شهرستان ساری

متغیر	فراوانی	درصد معتبر	درصد تجمعی	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سن							
۳۰ سال و کمتر	۵	۴/۲	۴/۲				
۳۱-۴۰ سال	۱۸	۱۵/۳	۱۹/۵				
۴۱-۵۰ سال	۴۳	۳۶/۵	۵۶	۴۹/۸۸	۱۰/۴۴	۲۷	۷۴
۵۱-۶۰ سال	۳۰	۲۵/۴	۸۱/۴				
۶۱ و بیشتر	۲۲	۱۸/۶	۱۰۰				
بدون پاسخ	۱۰	-					
جمع	۱۲۸	۱۰۰					
سابقه کار باغداری							
۱۰ سال و کمتر	۱۱	۹/۹	۹/۹				
۱۱-۲۰ سال	۳۵	۳۱/۲	۴۱/۱	۲۵/۶۶	۱۰/۹۹	۵	۵۲
۲۱-۳۰ سال	۴۲	۳۷/۵	۷۸/۶				
۳۱-۴۰ سال	۱۴	۱۲/۵	۹۱/۱				
۴۱ سال و بیشتر	۱۰	۸/۹	۱۰۰				
بدون پاسخ	۱۶	-					
جمع	۱۲۸	۱۰۰					
درآمد سالانه حاصل از مرکبات (تومان)							
۵۰۰۰۰۰۰	۳۱	۲۶/۳	۲۶/۳	۸۹۰۵۰۸۴/۷۵	۵۰۴۴۲۶۳/۰۱	۳۶۰۰۰۰۰	۲۶۰۰۰۰۰۰
و کمتر							

				۷۱/۲	۴۴/۹	۵۳	-۱۰۰۰۰۰۰۰
							۵۰۰۰۰۰۱
				۸۹	۱۷/۸	۲۱	-۱۵۰۰۰۰۰۰
							۱۰۰۰۰۰۰۱
				۱۰۰	۱۱	۱۳	۱۵۰۰۰۰۰۱ و
							بیشتر
					-	۱۰	بدون پاسخ
					۱۰۰	۱۲۸	جمع
تعداد اعضای							
خانواده							
				۱/۶	۱/۶	۲	۱
				۴/۱	۲/۵	۳	۲
				۱۴/۸	۱۰/۷	۱۳	۳
۹	۱	۱/۱۱	۴/۴۰	۵۴/۹	۴۰/۱	۴۹	۴
				۸۷/۷	۳۲/۸	۴۰	۵
				۹۸/۴	۱۰/۷	۱۳	۶
				۹۹/۲	۰/۸	۱	۷
				۱۰۰	۰/۸	۱	۹
					-	۶	بدون پاسخ
					۱۰۰	۱۲۸	جمع

جدول ۲ بیانگر آن می‌باشد که میانگین سطح زیر کشت مرکبات ۱۱۴۲۳/۷۳ مترمربع می‌باشد و میانگین میزان تولید مرکبات در سال زنان مرکبات کار ۲۰/۲۱ تن می‌باشد.

پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۲- توزیع فراوانی زنان مرکبات کار بر طبق سطح زیر کشت و میزان تولید مرکبات در سال

متغیر	فراوانی	درصد معتبر	درصد تجمعی	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سطح زیر کشت مرکبات (مترمربع)							
کمتر از ۵۰۰۰۰۰	۱۵	۱۲/۷	۱۲/۷				
۵۰۰۰۰۱-۱۰۰۰۰۰	۴۷	۳۹/۹	۵۲/۶				
۱۰۰۰۰۱-۱۵۰۰۰۰	۳۰	۲۵/۴	۷۸				
۱۵۰۰۰۱-۲۰۰۰۰۰	۲۲	۱۸/۶	۹۶/۶	۱۱۴۲۳/۷۳	۵۸۴۷/۶۵	۲۰۰۰	۳۵۰۰۰
۲۰۰۰۰۱-۲۵۰۰۰۰	۲	۱/۷	۹۸/۳				
۲۵۰۰۰۱ و بیشتر	۲	۱/۷	۱۰۰				
بدون پاسخ	۱۰	-					
جمع	۱۲۸	۱۰۰	۱۰۰				
میزان تولید مرکبات در سال (تن)							
۵ و کمتر	۷	۶	۶				
۵/۱-۱۵	۳۵	۲۹/۹	۳۵/۹				
۱۵/۱-۲۵	۴۴	۳۷/۶	۷۳/۵				
۲۵/۱-۳۵	۲۲	۱۸/۸	۹۲/۳	۲۰/۲۱	۱۰/۱۷	۱	۶۳
۳۵/۱-۴۵	۸	۶/۸	۹۹/۱				
۴۵/۱ و بیشتر	۱	۰/۹	۱۰۰				
بدون پاسخ	۱۱	-					
جمع	۱۲۸	۱۰۰					

در ارتباط با سطح سواد زنان مرکبات کار، آنگونه که جدول ۴ نشان می‌دهد ۳۱/۶ درصد از زنان مرکبات کار در این پژوهش دارای مدرک دیپلم بودند.

جدول ۳- توزیع زنان مرکبات کار مورد مطالعه شهرستان ساری بر حسب سطح تحصیلات

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد معتبر
بی سواد	۲۱	۱۶/۴	۱۷/۹
خواندن و نوشتن	۱۸	۱۴/۱	۱۵/۴
راهنمایی	۱۶	۱۲/۵	۱۳/۷
دبیرستان	۱۳	۱۰/۲	۱۱/۱
دیپلم	۳۷	۲۸/۸	۳۱/۶
فوق دیپلم و بالاتر	۱۲	۹/۴	۱۰/۳
بدون پاسخ	۱۱	۸/۶	-
جمع کل	۱۲۸	۱۰۰	۱۰۰

نما: دیپلم

جدول ۴ بیانگر آن است که در مولفه تعاملات اجتماعی، متغیرهای میزان استفاده زن مرکبات کار از وسایل ارتباط جمعی، میزان مشورت زن مرکبات کار با رهبران محلی و اعضای شورا در ارتباط با مرکبات و باغداری و میزان مراجعه و ارتباط زن مرکبات کار با مرکز خدمات جهادکشاورزی رتبه‌های اول تا سوم را داشتند. در مولفه انسجام اجتماعی، میزان گوش دادن به نصیحت‌های زن مرکبات کار به وسیله‌ی سایر مرکبات کاران، میزان موثر بودن حس علاقه به حضور دائم در زادگاه در نوع شغل زن مرکبات کار و میزان کمک کردن مرکبات کاران در مواقع گرفتاری‌ها به زن مرکبات کار رتبه‌های اول تا سوم را داشتند. در مشارکت اجتماعی، متغیرهای میزان مراجعه مردم به زن مرکبات کار در امور شخصی و خانوادگی، میزان مراجعه مرکبات کاران به زن مرکبات کار در مورد مسائل و مشکلات خود در زمینه مرکبات و میزان مشارکت زن مرکبات کار در امور مساجد و مراسم‌های مذهبی رتبه‌های اول تا سوم را دارا بودند. در مولفه اعتماد اجتماعی، متغیرهای میزان اعتماد به دهیار و اعضای شورای روستا به وسیله‌ی زن مرکبات کار، میزان اعتماد زن مرکبات کار به کارشناسان و مروجین جهاد کشاورزی و میزان اعتماد زن مرکبات کار به افراد تحصیل کرده روستا، دارای رتبه‌های اول تا سوم بودند و در نهایت در آگاهی اجتماعی، میزان اطلاعات زن مرکبات کار از ماشین‌آلات مدرن باغی، میزان آگاهی از فناوری‌های مدیریت تلفیقی آفات و میزان اطلاع زن مرکبات کار از فناوری‌های سیستم‌های آبیاری تحت فشار رتبه‌های اول تا سوم را داشتند.

جدول ۴- رتبه‌بندی متغیرهای مولفه‌های سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار شهرستان ساری

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیرهای سرمایه اجتماعی	مولفه
۱	۳۵/۲۷	۱/۳۷	۳/۸۹	میزان استفاده زن مرکبات کار از وسایل ارتباط جمعی	تعاملات اجتماعی
۲	۳۷/۳۵	۱/۳۸	۳/۷۱	میزان مشورت زن مرکبات کار با رهبران محلی و اعضای شورا در ارتباط با مرکبات و باغداری	
۳	۴۰/۹۱	۱/۴۹	۳/۶۳	میزان مراجعه و ارتباط زن مرکبات کار با مرکز خدمات جهادکشاورزی	
۴	۴۱/۶۱	۱/۴۹	۳/۵۷	میزان ارتباط زن مرکبات کار با سایر باغداران مرکبات	
۵	۴۲/۳۱	۱/۵۱	۳/۵۷	میزان ارتباط زن مرکبات کار با مروجین و کارشناسان جهاد کشاورزی	
۱	۳۲/۹۰	۱/۳۴	۴/۰۸	میزان گوش دادن به نصیحت‌های زن مرکبات کار توسط سایر مرکبات کاران	انسجام اجتماعی
۲	۳۳/۰۳	۱/۳۶	۴/۱۱	میزان موثر بودن حس علاقه به حضور دائم در زادگاه در نوع شغل زن مرکبات کار	
۳	۳۳/۳۶	۱/۳۴	۴/۰۱	میزان کمک کردن مرکبات کاران در مواقع گرفتاری‌ها به زن مرکبات کار	
۴	۳۶/۹۴	۱/۴۸	۴	میزان وحدت نظر زن مرکبات کار با اهالی روستای خود در حل مسائل و مشکلات روستا	
۵	۳۷/۳۹	۱/۴۶	۳/۹۱	میزان کینه و کدورت بین اهالی روستا	
۱	۳۳/۶۱	۱/۳۴	۳/۹۹	میزان مراجعه مردم به زن مرکبات کار در امور شخصی و خانوادگی	مشارکت اجتماعی
۲	۳۸/۹۳	۱/۴۸	۳/۸۱	میزان مراجعه مرکبات کاران به زن مرکبات کار در مورد مشکلات خود در زمینه مرکبات	
۳	۴۰/۲۶	۱/۵۳	۳/۸۱	میزان مشارکت زن مرکبات کار در امور مساجد و مراسم‌های مذهبی	
۴	۴۱/۹۳	۱/۵۴	۳/۶۷	شرکت زن مرکبات کار در جلسات عمومی شورای روستای خود	
۵	۴۳/۴۶	۱/۵۶	۳/۶۰	میزان مشارکت زن مرکبات کار در انجام کارهای عام‌المنفعه روستا	
۶	۴۶/۹۴	۰/۹۸	۲/۰۸	میزان استفاده زن مرکبات کار از وسایل کشاورزی به صورت مشترک با سایر مرکبات کاران	اعتماد اجتماعی
۱	۲۴/۰۳	۱/۰۵	۴/۳۶	میزان اعتماد به دهیار و اعضای شورای روستا به‌وسیله زن مرکبات کار	
۲	۲۶/۹۱	۱/۱۴	۴/۲۲	میزان اعتماد زن مرکبات کار به کارشناسان و مروجین جهاد کشاورزی	

۳	۳۱/۰۲	۱/۲۷	۴/۱۰	میزان اعتماد زن مرکبات کار به افراد تحصیل کرده روستا
۴	۳۸/۲۱	۱/۴۳	۳/۷۵	میزان پارتی‌بازی مروجان و کارشناسان در کارشان از دیدگاه زن مرکبات کار
۵	۳۹/۹۲	۱/۵۳	۳/۸۳	میزان احساس مسئولیت زن مرکبات کار و مرکبات کاران به یکدیگر
۶	۴۰/۴۴	۱/۴۹	۳/۶۹	میزان امانت وسایل کار بین زن مرکبات کار و مرکبات کاران دیگر
۷	۴۵/۹۱	۱/۶۱	۳/۵۱	میزان اعتماد مردم روستا به غریبه‌ها از دیدگاه زن مرکبات کار
۸	۴۷/۹۸	۱/۶۷	۳/۴۹	میزان عمل مروجان و کارشناسان به حرفشان
۹	۴۸/۰۷	۱/۶۵	۳/۴۴	میزان مهارت مروجان و کارشناسان کشاورزی از دیدگاه زن مرکبات کار
۱۰	۶۱/۰۱	۱/۷۲	۲/۸۲	میزان استفاده زن مرکبات کار از تجربیات محلی افراد قدیمی روستا در زمینه مرکبات
۱	۳۰/۷	۱/۲۶	۴/۱۰	میزان اطلاعات زن مرکبات کار از ماشین‌آلات مدرن باغی
۲	۳۱/۴۶	۱/۲۸	۴/۰۵	میزان آگاهی از فناوریهای مدیریت تلفیقی آفات
۳	۳۳/۵۶	۱/۳۲	۳/۹۵	میزان اطلاع زن مرکبات کار از فناوریهای سیستمهای آبیاری تحت فشار
۴	۳۴/۴۸	۱/۳۵	۳/۹۰	میزان اطلاع زن مرکبات کار از وضعیت بازار، قیمت‌ها و تورم محصولات باغی
۵	۳۵/۹۱	۱/۳۰	۳/۶۳	میزان آگاهی از سموم مورد نیاز برای مبارزه با آفات و بیماریهای مرکبات
۶	۳۹/۴۴	۱/۴۹	۳/۷۷	میزان آگاهی زن مرکبات کار از مسایل اجتماعی در جامعه
۷	۳۹/۵۴	۱/۴۶	۳/۷۰	میزان آگاهی زن مرکبات کار از چگونگی احداث باغ مرکبات
۸	۴۰/۵۶	۱/۵۰	۳/۷۰	میزان اطلاعات زن مرکبات کار از مناسب‌ترین زمان‌های برداشت مرکبات
۹	۴۱/۰۹	۱/۴۶	۳/۵۵	میزان اطلاع زن مرکبات کار از مسائل سیاسی نظیر احزاب و گروهها
۱۰	۴۲/۵۹	۱/۶۰	۳/۷۵	میزان آشنایی زن مرکبات کار با آفات و بیماریهای مرکبات
۱۱	۴۲/۸۲	۱/۵۱	۳/۵۳	میزان آگاهی زن مرکبات کار از فناوریهای کشاورزی دقیق (GIS، GPS و ...)
۱۲	۴۲/۸۸	۱/۵۶	۳/۶۳	میزان آگاهی از نهاده‌های زیستی مانند ورمی کمپوست

آگاهی
اجتماعی

یافته‌های جدول ۵ بیانگر آن است که میانگین میزان سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار شهرستان ساری در حد زیاد می‌باشد. آگاهی، اعتماد، انسجام، مشارکت و تعاملات اجتماعی رتبه‌های اول تا پنجم مولفه‌های سرمایه اجتماعی را دارا بودند (جدول ۶).

جدول ۵- میزان سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار شهرستان ساری

سرمایه اجتماعی	فراوانی	درصد معتبر	درصد تجمعی
متوسط	۴۷	۳۶/۷	۳۶/۷
زیاد	۸۰	۶۲/۵	۹۹/۲
خیلی زیاد	۱	۰/۸	۱۰۰
جمع	۱۲۸	۱۰۰	

میانگین رتبه ای: ۳/۶۴ میانه: ۴ انحراف معیار: ۰/۵۰

مقیاس سنجش: هیچ (۰)، خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)

جدول ۶- رتبه بندی مولفه های سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار شهرستان ساری

رتبه	مولفه های سرمایه اجتماعی	میانگین	انحراف معیار	درصد ضریب تغییرات
۱	آگاهی اجتماعی	۳/۸۰	۰/۸۳	۲۱/۷۶
۲	اعتماد اجتماعی	۳/۵۵	۰/۸۱	۲۲/۸۳
۳	انسجام اجتماعی	۳/۵۵	۰/۸۷	۲۴/۴۱
۴	مشارکت اجتماعی	۳/۵۹	۱/۰۳	۲۸/۷۶
۵	تعاملات اجتماعی	۳/۷۰	۱/۱۶	۳۱/۴۱

برطبق جدول ۷، در شاخص خودتعیینی توانمندسازی، متغیرهای میزان قدرت پذیرش داوطلبانه ایده ها و تکنیک های جدید، میزان کمک زن مرکبات کار به دیگران در فعالیت های کشاورزی جدید و میزان خودآموزی (مطالعات شخصی) زن مرکبات کار در زمینه مسایل باغداری رتبه های اول تا سوم را داشتند. در شاخص شایستگی، میزان توانایی بکار بردن کودهای حیوانی به جای کودهای شیمیایی، میزان توانایی زن مرکبات کار برای انجام کارهای خود با استفاده از روش های مدرن و میزان پذیرش سریع روش های و تکنیک های کشاورزی رتبه های اول تا سوم را داشتند. در شاخص معنی داری توانمندسازی، متغیرهای میزان اهمیت کار باغداری برای زن مرکبات کار، میزان مشتاق بودن زن مرکبات کار در دریافت اطلاعات جدید و میزان اعتقاد به وضعیت مناسب باغداران از دیدگاه زن مرکبات کار رتبه های اول تا سوم را داشتند. در تاثیر توانمندسازی، میزان مشارکت مؤثر در فعالیت های روستا به وسیله زن مرکبات کار، میزان اعتقاد زن مرکبات کار به همکاری دولت با روستاییان برای توسعه کشاورزی و میزان تلاش برای یادگیری نگهداری محصولات باغی رتبه های اول تا سوم را دارا بودند و در نهایت در اعتماد توانمندسازی، میزان پذیرش حضور کارشناسان در مناطق روستایی، میزان مشورت زن مرکبات کار با باغداران با تجربه و مروجان و میزان استفاده از نظرات کارشناسان در مورد استفاده مناسب از فناوری های جدید باغداری رتبه های اول تا سوم را داشتند.

جدول ۷- رتبه‌بندی متغیرهای شاخص‌های توانمندسازی زنان مرکبات‌کار شهرستان ساری

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیرهای توانمندسازی	شاخص
۱	۳۳/۳۸	۱/۳۰	۳/۸۸	میزان قدرت پذیرش داوطلبانه ایده‌ها و تکنیک‌های جدید	خودتعیینی
۲	۳۳/۵۷	۱/۳۲	۳/۹۴	میزان کمک زن مرکبات‌کار به دیگران در فعالیت‌های کشاورزی جدید	
۳	۴۰/۰۴	۱/۴۵	۳/۶۲	میزان خودآموزی (مطالعات شخصی) زن مرکبات‌کار در زمینه مسایل باغداری	
۴	۴۳/۱۳	۱/۴۹	۳/۴۵	میزان استفاده از دانش بومی	
۵	۴۳/۲۶	۱/۴۸	۳/۴۲	میزان کمک گرفتن زن مرکبات‌کار از باغداران با تجربه	
۶	۴۵/۲۱	۱/۶۰	۳/۵۴	میزان توانایی زن مرکبات‌کار در فروش و بازاریابی محصولات باغداری خود بدون کمک دیگران	
۱	۳۰/۸۵	۱/۲۰	۳/۹۰	میزان توانایی بکار بردن کودهای حیوانی به جای کودهای شیمیایی	شایستگی
۲	۳۳/۶۰	۱/۲۸	۳/۸۲	میزان توانایی زن مرکبات‌کار برای انجام کارهای خود با استفاده از روش‌های مدرن	
۳	۳۴/۵۴	۱/۳۵	۳/۹۱	میزان پذیرش سریع روش‌های و تکنیک‌های کشاورزی	
۴	۳۴/۸۹	۱/۳۲	۳/۸۰	میزان رضایت مندی برای ایجاد اتحادیه فروش و بازاریابی برای محصولات باغداری	
۵	۳۶/۲۷	۱/۳۹	۳/۸۴	میزان کار گروهی زن مرکبات‌کار در جهت بهبود محصولات باغی	
۶	۳۷/۴۸	۱/۳۹	۳/۷۰	میزان توانایی استفاده از مهارت‌ها و پتانسیل‌های خود در افزایش محصولات باغی	
۷	۴۰/۳۶	۱/۵۰	۳/۷۲	میزان مشورت زن مرکبات‌کار با کارشناسان کشاورزی به منظور افزایش تولیدات باغی	
۱	۲۳/۱۳	۱	۴/۳۴	میزان اهمیت کار باغداری برای زن مرکبات‌کار	معنی‌داری
۲	۲۳/۲۱	۱/۰۳	۴/۴۴	میزان مشتاق بودن زن مرکبات‌کار در دریافت اطلاعات جدید	
۳	۲۴/۰۵	۱/۰۶	۴/۳۹	میزان اعتقاد به وضعیت مناسب باغداران از دیدگاه زن مرکبات‌کار	
۴	۲۸/۴۸	۱/۲۰	۴/۲۰	میزان داشتن یک طرح روشن و بدون ابهام برای آینده خود	
۵	۲۸/۵۱	۱/۱۸	۴/۱۴	میزان مسئولیت‌پذیری نسبت به کار باغداری	
۶	۲۷/۰۹	۱/۱۶	۴/۳۰	میزان پیروی آگاهانه از سنت‌ها و آداب و رسوم	

۱	۳۸/۸۶	۱/۴۷	۳/۷۹	میزان مشارکت مؤثر در فعالیتهای روستا به وسیله زن مرکبات کار	تأثیر
۲	۳۹/۲۹	۱/۴۸	۳/۷۸	میزان اعتقاد زن مرکبات کار به همکاری دولت با روستاییان برای توسعه کشاورزی	
۳	۳۹/۵۱	۱/۵۲	۳/۸۴	میزان تلاش برای یادگیری نگهداری محصولات باغی	
۴	۴۲/۵۲	۱/۵۷	۳/۶۹	میزان دستیابی به نتایج مفید در دوره های آموزشی	
۵	۴۲/۷۴	۱/۴۹	۳/۴۸	میزان دریافت اطلاعات از کارشناسان در ایجاد سازمان های خودیار روستایی	
۱	۳۲/۷۷	۱/۳۲	۴/۰۴	میزان پذیرش حضور کارشناسان در مناطق روستایی	اعتماد
۲	۳۵/۴۷	۱/۴۳	۴/۰۳	میزان مشورت زن مرکبات کار با باغداران با تجربه و مروجان	
۳	۳۷/۶۵	۱/۴۶	۳/۸۸	میزان استفاده از نظرات کارشناسان در مورد استفاده مناسب از فناوریهای جدید باغداری	
۴	۴۲/۳۱	۱/۵۵	۳/۶۷	میزان علاقه زن مرکبات کار به کار باغداری	
۵	۴۳/۹۲	۱/۶۴	۳/۷۴	میزان نگرش مثبت زن مرکبات کار نسبت به دولت	
۶	۴۷/۸۲	۱/۷۱	۳/۵۷	میزان دریافت نظرات سازنده و عملی از باغداران در مبارزه در برابر آفات و بیماری ها	

یافته‌های جدول ۸ بیانگر آن است که میانگین توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری در حد زیاد می‌باشد که بیانگر توانمند بودن آنها می‌باشد. شاخص‌های معنی‌داری، شایستگی، اعتماد، خودتعیینی و تأثیر رتبه‌های اول تا پنج شاخص‌های توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری را داشتند (جدول ۹).

جدول ۸- میزان توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری

توانمندسازی	فراوانی	درصد معتبر	درصد تجمعی
متوسط	۲۵	۱۹/۵	۱۹/۵
زیاد	۸۸	۶۸/۸	۸۸/۳
خیلی زیاد	۱۵	۱۱/۷	۱۰۰
جمع	۱۲۸	۱۰۰	

میانگین رتبه ای: ۳/۹۲ میانه: ۴ انحراف معیار: ۰/۵۶

مقیاس سنجش: هیچ (۰)، خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)

جدول ۹- رتبه‌بندی شاخص‌های توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری

رتبه	درصد ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	شاخص توانمندسازی
۱	۱۷/۶۸	۰/۷۷	۴/۳۵	معنی‌داری
۲	۲۵/۱۱	۰/۹۶	۳/۸۲	شایستگی
۳	۲۸/۳۶	۱/۰۹	۳/۸۴	اعتماد
۴	۲۸/۷۲	۱/۰۷	۳/۷۱	خودتعیینی
۵	۳۰/۰۴	۱/۱۲	۳/۷۴	تاثیر

یافته‌های استنباطی

برای آزمون فرضیه پژوهش از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. نتایج آزمون فرضیه در جدول ۱۰ آمده است.

جدول ۱۰- همبستگی بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری

P	r _s	شاخص توانمندسازی	مولفه سرمایه اجتماعی
۰/۴۱۴	۰/۰۷۳		تعاملات اجتماعی
۰/۹۸۶	۰/۰۰۲		انسجام اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۳۰۴**	خودتعیینی	مشارکت اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۳۱۴**		اعتماد اجتماعی
۰/۰۷۱	۰/۱۶۰		آگاهی اجتماعی
۰/۰۰۳	۰/۲۵۹**		تعاملات اجتماعی
۰/۰۱۵	-۰/۲۱۴**		انسجام اجتماعی
۰/۹۲۰	۰/۰۰۹	شایستگی	مشارکت اجتماعی
۰/۷۲۱	۰/۰۳۲		اعتماد اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۵۷۱**		آگاهی اجتماعی
۰/۴۹۷	۰/۰۶۱		تعاملات اجتماعی
۰/۲۳۱	۰/۱۰۷		انسجام اجتماعی
۰/۷۰۰	۰/۰۳۴	معنی‌داری	مشارکت اجتماعی
۰/۳۳۶	۰/۰۸۶		اعتماد اجتماعی
۰/۲۲۲	۰/۱۰۹		آگاهی اجتماعی
۰/۸۴۸	-۰/۰۱۷		تعاملات اجتماعی
۰/۰۲۸	۰/۱۹۵*		انسجام اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۳۳۲**	تاثیر	مشارکت اجتماعی
۰/۸۷۲	۰/۰۱۴		اعتماد اجتماعی

۰/۵۹۵	-۰/۰۴۷	آگاهی اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۴۵۱**	تعاملات اجتماعی
۰/۱۷۱	۰/۱۲۲	انسجام اجتماعی
۰/۱۷۹	۰/۱۱۹	مشارکت اجتماعی
۰/۴۹۲	-۰/۰۶۱	اعتماد اجتماعی
۰/۰۷۰	۰/۱۶۱	آگاهی اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۳۲۹**	توانمندسازی

**P= ۰/۰۱ * P= ۰/۰۵

جدول ۱۰، بیانگر آن است که بین مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و خودتعیینی توانمندسازی رابطه معنی داری وجود دارد. بین تعاملات اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی و شایستگی توانمندسازی رابطه معنی داری وجود دارد. بین انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و تاثیر توانمندسازی رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین بین تعاملات اجتماعی و اعتماد توانمندسازی رابطه معنی داری مشاهده شد و در نهایت بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی زنان مرکبات کار رابطه معنی داری وجود دارد. یعنی با بالا رفتن سرمایه اجتماعی، توانمندسازی زنان مرکبات کار نیز افزایش می یابد.

جدول ۱۱ بیانگر آن است که ۹/۸ درصد از واریانس توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری بوسیله سرمایه اجتماعی تبیین می شود و سرمایه اجتماعی به مقدار ۳۲/۵ درصد در توانمندسازی نقش دارد. معادله رگرسیون به صورت زیر می باشد:

معادله خط رگرسیون به صورت زیر بود: $Y = ۲/۶۰۲ + ۰/۳۶۲$ (سرمایه اجتماعی)

جدول ۱۱- رگرسیون توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری بوسیله سرمایه اجتماعی

متغیرهای پیش بین	B	اشتباه استاندارد B	Beta	t	sig
عدد ثابت	۲/۶۰۲	۰/۳۴۶	-	۷/۵۲۹	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی	۰/۳۶۲	۰/۰۹۴	۰/۳۲۵	۳/۸۵۳	۰/۰۰۰

R= ۰/۳۲۵ R²= ۰/۱۰۵ Adjusted R Square= ۰/۰۹۸ F= ۱۴/۸۴۸ = سطح معنی داری

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج نشان داد که میانگین سابقه کار باغداری زنان مرکبات کار ۲۵/۶۶ سال بود که نشان‌دهنده سابقه خوب آنها در باغداری است. میانگین میزان سرمایه اجتماعی زنان مرکبات کار شهرستان ساری در حد زیاد می‌باشد که با نتایج تحقیق (Sadati et al., 2012)، همخوانی ندارد. آگاهی، اعتماد، انسجام، مشارکت و تعاملات اجتماعی رتبه‌های اول تا پنجم مولفه‌های سرمایه اجتماعی را دارا بودند. میانگین توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری در حد زیاد می‌باشد که بیانگر توانمند بودن آنها می‌باشد. شاخص‌های معنی‌داری، شایستگی، اعتماد، خودتعیینی و تاثیر رتبه‌های اول تا پنج شاخص‌های توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری را داشتند.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی اسپیرمن نشان داد که بین مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و خودتعیینی توانمندسازی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نتایج تحقیق (Spreitzer, 1995) همخوانی دارد. بین تعاملات اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی و شایستگی توانمندسازی رابطه معنی‌داری وجود دارد. بین انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و تاثیر توانمندسازی رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین تعاملات اجتماعی و اعتماد توانمندسازی رابطه معنی‌داری مشاهده شد و در نهایت بین سرمایه اجتماعی و توانمندسازی زنان مرکبات کار رابطه معنی‌داری وجود دارد. یعنی با بالا رفتن سرمایه اجتماعی، توانمندسازی زنان مرکبات کار نیز افزایش می‌یابد که با نتایج تحقیق کشاورزی و همکاران (Keshavarzi et al., 2011)، Ghashghaeizadeh et al., (2014)، Widiarta et al., (2009)، Fewer (2013) و Aazami et al., (2012) همخوانی دارد. (Aazami et al., 2012) معتقدند سرمایه اجتماعی، توانمندسازی افراد روستایی را از سه طریق افزایش درآمد از طریق فعالیت‌های اعضا در گروه‌های محلی، کنترل درآمد و گسترش فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌کند.

رگرسیون بیانگر آن بود که ۹/۸ درصد از واریانس توانمندسازی زنان مرکبات کار شهرستان ساری بوسیله‌ی سرمایه اجتماعی تبیین می‌شود و سرمایه اجتماعی به مقدار ۳۲/۵ درصد در توانمندسازی نقش دارد. با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد.

- توصیه می‌گردد برای تقویت خودتعیینی توانمندسازی به مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی توجه گردد. برای تقویت شایستگی توانمندسازی به تعاملات اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی و تقویت تاثیر توانمندسازی به انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی توجه گردد. همچنین در اعتماد توانمندسازی به تعاملات اجتماعی توجه گردد.

- توصیه می‌گردد در شاخص خودتعیینی توانمندسازی، به متغیرهای قدرت پذیرش داوطلبانه ایده‌ها و تکنیک‌های جدید، میزان کمک زن مرکبات کار به دیگران در فعالیت‌های کشاورزی جدید و میزان خودآموزی (مطالعات شخصی) زن مرکبات کار در زمینه مسایل باغداری اهمیت داده شود.

- در شاخص شایستگی به توانایی بکار بردن کودهای حیوانی به جای کودهای شیمیایی به وسیله- ی زنان مرکبات کار، توانایی زن مرکبات کار برای انجام کارهای خود با استفاده از روش های مدرن و سریع روش های و تکنیک های کشاورزی اهمیت داده شود.
- پیشنهاد می گردد در شاخص معنی داری توانمندسازی، به متغیرهای اهمیت کار باغداری برای زن مرکبات کار، میزان مشتاق بودن زن مرکبات کار در دریافت اطلاعات جدید و میزان اعتقاد به وضعیت مناسب باغداران از دیدگاه زن مرکبات کار مورد توجه قرار گیرد.
- در تاثیر توانمندسازی، به میزان مشارکت مؤثر زن مرکبات کار در فعالیت های روستا، میزان تلاش برای یادگیری نگهداری محصولات باغی و میزان اعتقاد به همکاری دولت با روستاییان برای توسعه کشاورزی اهمیت داده شود.
- در اعتماد توانمندسازی، حضور کارشناسان در مناطق روستایی، مشورت زن مرکبات کار با باغداران با تجربه و مروجان و استفاده از نظرات کارشناسان در مورد استفاده مناسب از فناوری های جدید باغداری توجه گردد.
- ضرورت دارد در مولفه تعاملات اجتماعی، متغیرهای میزان استفاده زن مرکبات کار از وسایل ارتباط جمعی، میزان مشورت زن مرکبات کار با رهبران محلی و اعضای شورا در ارتباط با مرکبات و باغداری و میزان مراجعه و ارتباط زن مرکبات کار با مرکز خدمات جهاد کشاورزی مورد توجه قرار گیرد.
- پیشنهاد می گردد در مولفه انسجام اجتماعی، متغیرهای استفاده مرکبات کاران از توصیه های مرکبات کاران دیگر، حس علاقه به حضور دائم در زادگاه در شغل مرکبات کاری و کمک کردن مرکبات کاران در مواقع گرفتاری ها به یکدیگر اهمیت داده شود.
- در مشارکت اجتماعی، متغیرهای کمک گرفتن زنان مرکبات کاران از یکدیگر در امور شخصی و خانوادگی، ارتباط مرکبات کاران با یکدیگر در مورد مسائل و مشکلات خود در زمینه مرکبات و مشارکت زنان مرکبات کار در امور مساجد و مراسم های مذهبی مورد توجه قرار گیرد.
- ضرورت دارد در مولفه اعتماد اجتماعی، به متغیرهای استفاده از اعتماد به دهیار و اعضای شورای روستا برای کمک به زنان مرکبات کار، اعتماد زنان مرکبات کار به کارشناسان و مروجین جهاد کشاورزی و اعتماد زن مرکبات کار به افراد تحصیل کرده روستا مورد توجه و استفاده قرار گیرد.
- در آگاهی اجتماعی ضرورت دارد که به بالا بردن اطلاعات زن مرکبات کار از ماشین آلات مدرن باغی، فناوری های مدیریت تلفیقی آفات و سیستم های آبیاری تحت فشار، اهمیت داده شود.

References

Aazami, M., Soroshmehr, H. and Heshmatullah, S. (2012). The parh analysis of social capital componets in economic empowering of rural women in Iran. *International Journal of Sustainable Development*. 5(9): 109-114.

Akpabio, I. A. (2008). Significant predictors of social capital in farmers organisations in Akwa Ibom, Nigeria. *The Journal of International Social Research*. 1(3): 61- 71.

Ali Beigi A. and Jafarinia, M. (2012). Production cooperatives impact on social capital: a Case study on poultry production cooperatives in Kermanshah. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, 42-43(3): 461-472. (Persian)

Azkiya, M. and Ghafari Gh. (2002). Investigating the relationship between social integrity and organized social participation of villagers in rural areas of Kashan. *Agricultural Economics and Developmen*, 9(3): 174-206. (Persian)

Borghei, R., Jandaghi, G., Matin, H. Z. and Dastani, N. (2010). An examination of the relationship between empowerment and organizational commitment. *International Journal of Human Sciences*. 7:2. PP:63-79. [On line] available on: <http://www.insanbilimleri.com/en>.

Bendar, R. L. and Peterson, S. R. (2006). *Self esteem paradoxes and innovations in clinical theory and practice* Washington, AC American Psychological Association.

Cheston, S. and Khun, L. (2002). *Empowering women through microfinance*. Daley-Harris San(ed). Bloomfield, Connecticut.

Denison, D. (1984). Bringing corporate culture to the bottom line. *Oganizational Dynamics*. 13(2) PP: 4-6.

Fewer, S., Ramos, J. and Dunning, D. (2013). *Economic Empowerment Strategies for Adolescent Girls: A research study conducted for the Adolescent Girls Advocacy and Leadership Initiative*. Adolescent Girls Advocacy & Leadership Initiative (AGALI). Available on: www.agaliprogram.org.

Ghaiumi, A., Mir Jafari, B. S. and Naderi Shahmirzadi, M. (2014). Investigating the relationship between cultural capital and social empowerment of public relation staffs. Available at: Http://isfahan.ir/ShowPage.aspx?page_=news&lang=1&sub=61&PageID=18849&PageIDF=442. (Persian)

Ghasemi, V., Ismaili, R. and Rabie, K. (2007). Classifying the social capital in the cities of Isfahan Province, *Journal of Social Welfare*, 23: 225-248. (Persian)

Ghashghaeizadeh, N., Karimzadeh, S. and Nazem, F. (2014). The relationship between social capital and organizational learning with psychological empowerment in staff of Islamic Azad University, from Khuzestan province. *International Journal of Scientific Research*. 6(2): 1-20.

Golshiri Isfahani, Z, Khademi, H., Sedighi, R. and Tazeh, M. (2010). The impact of social integration on the participation of the villagers: Case Study of Gandoman, Borojen. *Rural Development Quarterly*, 12(1): 147 -167. (Persian)

Grootaert, C., Narayan, D., Jones, V. N., & Woolcock, M. (2004). Measuring social capital. World Bank Working Paper, No. 18.

Hancer, M. and Georg, T. (2005). Psychological empowerment of non-supervisory employees working in full-service hospitality. *Management*. 22. PP:3-5.

Kazemi, F., Khosravipour, B., Ghanian, M., Baradaran, M. and Foruzani, M. (2013). Explaining the social capital in livestock cooperatives in Eastern part of Khuzestan Province. *Agriculture and cooperatives*. 2(7): 101-122. (Persian)

Keshavarzi, A., Hosseini, S., Haidarinasab, L. and Amadeh, A. (2011). Evaluating the relationship between social capital and employees psychological empowerment (Case Study: Qom County). *Daneshvar (Raftar) Management and Achievement*. Shahed University. 18(50): 329-344. (Persian)

Ketabi, M. (2003). Women's empowerment for participation in development. *Women's Research*. First year. No. 7. (Persian)

Lee, M. and Koh, J. (2001). Is empowerment really a new concept? *International Journal of Human*. 12: PP:684-695.

Mirakzade, A., Shirim, N. A., Veisi, M. A., Creamy Darabkhany, R. (2012). The role of social capital in staffs organizational learning in Agriculture Jihad Organization of Kurdistan, *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, 42-43(3): 459-447.

Mitra, S. and Kundu, A. (2012). Assessing empowerment through generation of social capital. *International Journal of Business and Social Research (IJBSR)*, 2(6): 72-84.

Movaahed, M. (2003). Women political participation and effective social factors on it (Case Study of Bandar Abbas). *Women Study Magazine*. 1 (3): 3-28. (Persian)

Movaahed Mohammadi. H., Shiri. N. A., Arabi, R, and Karami, R. (2012). Investigating the effectiveness of the components of social capital on organizational entrepreneurship of the staffs at Agriculture Jihad Management in Dareshahr, *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, 42-43(1): 113-123. (Persian)

Nega, F., Mathijs, E., Deckers, J. and Tollens, E. (2009). Gender, social capital and empowerment in northern Ethiopia. *Munich Personal RePEc Archive (MPRA) Paper*, Mekelle University, No. 24629, Online at <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/24629/>

Nikumaram, H. and Esfahani, M. (2009). Social capital and its reproduction in the field of Islamic management. *Department of Social and Cultural Research Institute for Strategic Studies in expediency council*. 29: 25-47. (Persian)

Piltan, F. S. and Boromand, M. (2014). The role of social capital on social security. *Journal of Iranian Social Development Studies*. 6(2): 119-129. (Persian)

Popzan, A., Aliabadi, V. and Abasizadeh Ghanavati, M. S. (2012). Investigating the rural ICT offices impact on the villagers social capital with a comparative approach. *Research of Agricultural Extension and Education*, 4(16): 84-94. (Persian)

Rahmani, T. and Amiri, M.. (2008). Investigating the effect of trust on economic growth in Iranian provinces using spatial econometric methods. *Economic Research*, 78: 23-57. (Persian)

Rezaee, Z. (2003). Women's empowerment in development process. *Women and Development*. Cultural and Social Research Group. 57-82. [On line] Available on:

www.csr.ir/Pdf/Issues410/Zanan.whole.5%20_black_.pdf.

(Persian)

Rostami, p. Mohammadi, M. A., Ali Abadi, V. Karimiyan, N. (2014). The social capital among female-headed households. *Journal of Social Welfare*, 13(51): 7-24. (Persian)

Rosenberg, M. (1976). *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press.

Sadati, S. A., Ansari Ardali, A. and Abbasi, F. (2012). Social capital between farmers of Iran. *African Journal of Agricultural Research*. 7(28): 4029-4037.

Sadeghi Fasaee, S. (2010). The necessity of theorizing women's issues in the field of research and theory. *Journal of Women Cultural Council*. 13th years. 50: 185-228. (Persian)

Sadigh Banay, H. (2008). Mass Media and social capital. *Aftab Magazine*. 43(4): 22-25. (Persian)

Salehi Amiri, S. (2009). Introduction to the concept of social capital. Department of Social and Cultural Research Institute for Strategic Studies of expediency council. 29: 9-24. (Persian)

Samad, S. (2007). Social structure characteristics and psychological empowerment: Exploring the effects of openness personality. *Journal Academy of Business*. 12(1): 70-76.

Sano, Y. (2008). The role of social capital in a common property resource system in coastal areas: A case study of community-based coastal resource management in Fiji, *SPC Traditional Marine Resource Management and Knowledge Information Bulletin*, 24-December 2008, 19-32.

Shahandeh, Kh., Bigi, Z. and Jamshidi, E. (2005). Formation of women self-help groups in the female-headed households in 17 district of Tehran municipality: A step towards women's empowerment. *Journal of Shahrekord university of Medical Sciences*. 8(1): 31-36. [On line] Available on:

http://journal.skums.ac.ir/~skumsj/browse.php?a_id=697&sid=1&slc_lang=fa. (Persian)

Shojaee, Z. (2000). Proceeding of the women's empowerment seminar. Participation Affairs of Presidential Women's Department in Iran. Tehran: Center Publication. (Persian)

Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in work place: dimensions, measurement and validation. *The Academy of management Journal*. 38(5): 1442-1465.

Tajbakhsh, Gh. Javanmard, K. and Tarafi, A. (2014). Evaluating the relationship between social capital and social security in Hamidieh City. *Social Security Studies*, 33: 13-45. (Persian)

Thomas, K. W. and Velthouse, B. A. (1990). Cognitive elements of empowerment: An interpretive model of intrinsic task motivation. *Cad manage rev*. P666.

Turabi, P., Heidari, A. and Gholinia, J. (2011). Investigating the effect of the social capital components in the cooperatives performance, *Cooperation*, 21(2): 1-20. (Persian)

Veisi, K. And Seddighi, H. (2012). Components of social capital impact on entrepreneurial behavior of strawberry growers in Kurdistan Province, Sarvabad, *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, 42-43(1): 91-97. (Persian)

Widiarta, A., Rosyida, I., Gandi, R. and Secelis Muswar, H. (2009). Peasant empowerment through social capital reinforcement: Road to sustainable organic agriculture development (Case Study: Indonesian Peasant Union, Cibereum Situleutik Village, Dramaga Boger, West Java Indonesia). *Asian Journal of Food and Agro-Industry*. Special Issue: 297-306.

World Bank. (2001). *World Development Report 2000/2001: Attacking poverty*. Oxford University Press, New York.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی